

UZASADNIENIE

Ochrona prawna odmian roślin jest uregulowana w ustawie z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. Nr 137, poz. 1300, z późn. zm.). Na podstawie tej regulacji ochrona prawna odmian roślin ma zastosowanie do odmian, dla których przyznano krajowe wyłączne prawo do odmiany.

Ochrona prawna odmian roślin obejmuje prawo hodowcy do ochrony wyhodowanej albo odkrytej i wyprowadzonej odmiany, a także do zarobkowego korzystania z niej (wyłączne prawo), i jest swoistą formą ochrony własności intelektualnej, znajdującą zastosowanie w hodowli roślin.

Jednym z najbardziej istotnych zagadnień związanych z wyłącznym prawem hodowcy do odmiany jest możliwość używania przez posiadacza gruntów rolnych (rolnika) materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem, za odpowiednią opłatą uiszczaną na rzecz hodowcy (odstępstwo rolne). Odstępstwo rolne jest zatem odstępstwem od przyjętego systemu ochrony odmian roślin mającym na celu zabezpieczenie interesów rolników. Powyższa definicja została wprowadzona dla celów wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin i funkcjonuje wprost w preambule rozporządzenia Komisji (WE) nr 1768/95 z dnia 24 lipca 1995 r. ustanawiającego przepisy wykonawcze w zakresie odstępstwa rolnego przewidzianego w art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin, którą określa się również mianem „przywileju rolnika”, „przywileju farmera” lub stosuje się wprost nazewnictwo funkcjonujące w państwach anglojęzycznych jako „farm saved seed”. Prawo to przyznaje posiadaczom gruntów rolnych możliwość korzystania z praw niematerialnych (wyłącznego prawa do odmiany) bez zgody podmiotu uprawnionego. Podmiot korzystający z tej instytucji jest obowiązany do zapłaty na rzecz hodowcy wynagrodzenia. Z obowiązku zapłaty wynagrodzenia zwolnieni są jedynie tzw. drobni rolnicy. W obecnym stanie prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej są to posiadacze gruntów rolnych o powierzchni do 10 ha.

Aktualnie, na podstawie obowiązujących przepisów, uprawnienie do stosowania instytucji odstępstwa rolnego bez obowiązku uiszczania na rzecz hodowcy stosownej opłaty obejmuje 85,5 % wszystkich gospodarstw rolnych i odpowiednio 35,6 % obszaru użytków rolnych. Praktyka stosowania przepisów ustawy wykazała, że rolnicy chętnie

korzystają z instytucji odstępstwa rolnego. Powszechnie akceptowalna jest również konieczność ponoszenia przez rolników związanych z tym opłat. Środowiska rolnicze postulują jednak poszerzenie kategorii rolników zwolnionych z obowiązku uiszczania takich opłat oraz jednocześnie zwracają uwagę na konieczność upowszechnienia obowiązku zapłaty tej opłaty. Postulaty te znajdują również zrozumienie wśród hodowców.

Jednocześnie, mając na uwadze potrzebę rozwoju hodowli roślin, jest konieczne zapewnienie właścicielom wyłącznego prawa do odmiany pewnego minimum ochrony oraz gwarancji uzyskiwania korzyści materialnych w zamian za tak szeroki i swobodny dostęp do ich pracy twórczej.

Pierwszym źródłem środków, które pozyskuje hodowca, są opłaty licencyjne z tytułu wykorzystywania wyłącznego prawa w zakresie określonym stosownymi umowami licencyjnymi. Drugim powinny być opłaty z tytułu korzystania przez posiadaczy gruntów rolnych z wyłącznego prawa hodowcy do odmian bez jego zgody w celu zabezpieczenia produkcji rolniczej.

Rozwiązaniem kompromisowym, które równoważyłoby postulaty rolników oraz konieczność ochrony interesów hodowców, byłoby określenie kategorii rolników zwolnionych z konieczności ponoszenia opłat z tytułu korzystania z instytucji odstępstwa rolnego, jako posiadaczy gruntów rolnych o powierzchni do 25 ha, z wyłączeniem możliwości korzystania z tego przywileju w przypadku posiadaczy gruntów rolnych zajmujących się uprawą ziemniaka. W tym ostatnim przypadku zwolnienie powinno obejmować rolników będących posiadaczami gruntów rolnych o powierzchni do 10 ha.

Zarówno rolnicy, jak i hodowcy nowych odmian roślin zwracają uwagę na wysokie koszty realizacji uprawnień stron wynikających ze stosowania instytucji odstępstwa rolnego. Koszty te są szczególnie duże w ramach inkasa należności z tytułu korzystania z tej instytucji. Obecnie rolnicy korzystający z odstępstwa rolnego są zmuszeni do regulowania należności na rzecz szeregu hodowców, co wiąże się z ponoszeniem licznych opłat o charakterze towarzyszącym. Problemem hodowców jest obsługa rachunkowa i księgową takich transakcji. W celu obniżenia kosztów realizacji praw i obowiązków stron wynikających ze stosowania instytucji odstępstwa rolnego jest konieczne doprecyzowanie roli organizacji hodowców w procesie uiszczania opłat za

używanie materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem.

Biorąc powyższe pod uwagę, zaproponowano dokonanie następujących zmian w ustawie z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin:

1. W art. 2 w ust. 1 pkt 14 i 15, które zawierają definicje „przygotowanie do rozmnażania” i „przetwórca”, zostały rozszerzone w ten sposób, że przygotowanie do rozmnażania odnosi się do materiału siewnego lub materiału ze zbioru. Dotychczasowe definicje obejmowały w istocie jedynie wyjątkową sytuację, w której procesowi przygotowania do rozmnażania poddaje się materiał roślinny (materiał ze zbioru), który zasadniczo nie jest przeznaczony do dalszego rozmnażania (może być w ten sposób zastosowany jedynie w oparciu o instytucję odstępstwa rolnego). W treści tych definicji pominięto natomiast fakt, że procesowi przygotowania do rozmnażania poddaje się zasadniczo materiał siewny. Rozszerzenie obecnych definicji doprecyzuje istniejące definicje w omawianym zakresie.
2. W art. 23:
 - a) w ust. 1 doprecyzowano główne założenia instytucji odstępstwa rolnego o wskazanie, że instytucja ta dotyczy tylko i wyłącznie możliwości korzystania przez posiadacza gruntów rolnych z materiału ze zbioru odmian chronionych wyłącznym prawem jako materiału siewnego, jeżeli ten materiał siewny zostanie wysiany na terenie gospodarstwa rolnego tego posiadacza gruntów rolnych,
 - b) w ust. 2 pkt 1 określono nową listę gatunków roślin uprawnych, których posiadacz gruntów rolnych może, za opłatą uiszczaną na rzecz hodowcy, używać materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem. Biorąc pod uwagę gatunki roślin uprawnych uprawianych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, katalog ten powinien zawierać następujące rośliny uprawne: pszenicę zwyczajną, żyto, jęczmień, pszenżyto, owies, kukurydzę, rzepak, łubin żółty, łubin wąskolistny, lucernę siewną, groch siewny, bobik, wykę siewną, pszenicę twardą, rzepik, len zwyczajny (oleisty) oraz ziemniak,
 - c) w ust. 3 określono rośliny uprawne, dla których posiadacze gruntów rolnych będą mogli, bez konieczności wnoszenia opłaty na rzecz hodowcy, używać

materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem. Po wprowadzeniu zmian w ww. zakresie posiadacze gruntów rolnych o powierzchni:

- do 10 ha – będą korzystać z instytucji odstępstwa rolnego dla wszystkich wymienionych gatunków, dla których jest stosowane odstępstwo rolne, tj. pszenicy zwyczajnej, żyta, jęczmienia, pszenżyta, owsa, kukurydzy, rzepaku, łubinu żółtego, łubinu wąskolistnego, lucerny siewnej, grochu siewnego, bobiku, wyki siewnej, pszenicy twardej, rzepiku, lnu zwyczajnego (oleistego) oraz ziemniaka,
 - powyżej 10 ha do powierzchni do 25 ha – będą korzystać z instytucji odstępstwa rolnego, jeżeli we własnym gospodarstwie będą uprawiać jeden albo kilka z następujących gatunków roślin uprawnych, tj. pszenicę zwyczajną, żyto, jęczmień, pszenżyto, owies, kukurydzę, rzepak, łubin żółty, łubin wąskolistny, lucernę siewną, groch siewny, bobik, wykę siewną, pszenicę twardą, rzepik, len zwyczajny (oleisty), jednakże nie będą mogli korzystać z odstępstwa rolnego, w zakresie ziemniaka, jeżeli w tym gospodarstwie będą uprawiać ziemniaki,
 - powyżej 25 ha – nie będą korzystać z odstępstwa rolnego dla żadnego z wymienionych gatunków roślin uprawnych,
- d) dodano nowe ust. 7 i 8 umożliwiające pobieranie opłat za używanie materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem przez organizacje hodowców. W świetle obowiązującej ustawy jedynie hodowca może pobierać opłatę za używanie materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem. Rozszerzenie dotychczasowej regulacji umożliwi organizacji hodowców pobieranie opłat na rzecz hodowcy po wcześniejszym zawarciu umowy z tym hodowcą. Rozszerzenie dotychczasowej regulacji pozwoli na podniesienie sprawności systemu opłat uiszczanych na rzecz hodowców oraz obniżenie kosztów inkasa tej działalności.

3. W art. 23a doprecyzowano:

- a) 30-dniowy termin, w jakim posiadacz gruntów rolnych albo organizacja posiadaczy gruntów rolnych przekazuje hodowcom albo organizacjom hodowców, na ich wniosek, pisemną informację dotyczącą wykorzystania

materiału ze zbioru jako materiału siewnego. Dotychczasowa regulacja nie wyznaczała takiego terminu, co mogło skutkować w praktyce powstawaniem sporów między posiadaczami gruntów rolnych lub przetwórcami a hodowcami. W tej sytuacji jest konieczne ustawowe określenie 30-dniowego terminu przekazania hodowcom informacji o zakresie wykorzystania instytucji odstępstwa rolnego przez posiadaczy gruntów rolnych, organizacje posiadaczy gruntów rolnych, przetwórców i organizacje przetwórców, liczonego od dnia otrzymania od hodowcy wniosku o jej udzielenie,

- b) przepisy w zakresie informacji dotyczącej wykorzystania materiału ze zbioru jako materiału siewnego, którą posiadacz gruntów rolnych albo organizacja posiadaczy gruntów rolnych przekazuje hodowcom albo organizacjom hodowców, o określenie wielkości powierzchni gruntów rolnych, na której materiał ze zbioru został wysiany. Dodatkowa informacja umożliwi hodowcom możliwość kontroli ilości zastosowanego do siewu lub sadzenia materiału ze zbioru odmian chronionych wyłącznym prawem.
4. W art. 23b ust. 1 obowiązki dotyczące 30-dniowego terminu, w jakim posiadacz gruntów rolnych albo organizacja posiadaczy gruntów rolnych przekazuje hodowcom albo organizacjom hodowców, na ich wniosek, pisemną informację dotyczącą wykorzystania materiału ze zbioru jako materiału siewnego, zostały zastosowane również do przetwórcy i organizacji przetwórców.
 5. W art. 37a pkt 4 jest konieczne sprostowanie oczywistej omyłki redakcyjnej polegającej na wskazaniu w tym przepisie niewłaściwego odesłania do przepisu art. 23 ust. 6 zamiast do art. 23a ust. 1.

Należy podkreślić, że projektowana ustawa powinna wejść w życie z dniem 1 lipca 2011 r. Biorąc pod uwagę agrotechniczne terminy siewu, wejście w życie projektowanej ustawy w innym terminie, np. od miesiąca marca do miesiąca czerwca albo od miesiąca sierpnia do miesiąca listopada, może spowodować utrudnienia w określeniu, czy faktyczny termin siewu nastąpił przed czy też po wejściu ustawy w życie. Termin wejścia w życie projektowanej ustawy mógłby doprowadzić do nierównego traktowania posiadaczy gruntów rolnych w różnych częściach Rzeczypospolitej Polskiej z powodu uwarunkowań klimatycznych, np. terminu

klimatycznej wiosny i możliwych terminów siewu. Z tych powodów za najlepszy termin wejścia w życie projektowanej ustawy należy uznać dzień 1 lipca.

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych i w związku z tym nie podlega notyfikacji w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597).

Projekt ustawy nie podlega również obowiązkowi przedstawienia właściwym instytucjom lub organom Unii Europejskiej stosownie do § 12a uchwały nr 49 Rady Ministrów z dnia 19 marca 2002 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. Nr 13, poz. 221, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 337) projekt ustawy został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem ustawy w trybie wynikającym z art. 7 ust. 1 tej ustawy.

Projekt ustawy został ujęty w planie pracy Rady Ministrów na kwiecień – czerwiec 2011 r.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Podmioty, na które oddziałuje projektowana ustawa

Projektowana ustawa będzie oddziaływać na następujące podmioty:

- 1) hodowców odmian,
- 2) posiadaczy gruntów rolnych,
- 3) przetwórców,
- 4) organizacje hodowców,
- 5) organizacje producentów rolnych,
- 6) organizacje przetwórców.

2. Wpływ projektowanej ustawy na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie projektowanej ustawy nie spowoduje skutków finansowych dla budżetów: państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Doprecyzowanie kary grzywny będzie obojętne dla budżetu państwa.

Po rozszerzeniu kategorii drobnych rolników uprawnionych do korzystania z instytucji odstępstwa rolnego, bez konieczności uiszczania opłaty na rzecz hodowcy, z instytucji odstępstwa rolnego będzie korzystać 95 % gospodarstw rolnych, których gospodarstwa rolne obejmują 60 % gruntów rolnych.

Zwiększenie powierzchni upraw roślin motylkowych będzie stanowić przeciwwagę dla ewentualnych strat hodowców wynikających z rozszerzenia katalogu gatunków roślin uprawnych.

Można prognozować, że przychody hodowców z tytułu poszerzenia kategorii rolników zwolnionych z obowiązku zapłaty nie zostaną pomniejszone.

Umożliwienie organizacjom hodowców pobierania od posiadaczy gruntów rolnych opłat za używanie materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem hodowcy do odmiany będzie zmniejszać koszty fakturowania. Posiadacze gruntów rolnych, w tym zakresie, poniosą mniejsze

koszty z powodu wykonywania przelewów jedynie do organizacji hodowców. Uproszczenia w przekazywaniu informacji dla organizacji hodowców będą odnosić się również do przetwórców.

3. Wpływ projektowanej ustawy na rynek pracy

Wprowadzenie proponowanych zmian nie będzie miało bezpośredniego wpływu na rynek pracy. Pozwoli jednak w znaczącym stopniu przyczynić się do uporządkowania polskiego rynku nasiennego, samofinansowania polskiej hodowli nowych odmian roślin, a przez to utrzymania około tysiąca miejsc pracy ludzi bezpośrednio zatrudnionych w hodowli roślin. Jednocześnie wprowadzenie zmian pozwoli zachować kilka tysięcy miejsc pracy osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach licencjobiorców – podmiotów rozmnażających materiał siewny i oferujących go do sprzedaży.

4. Wpływ projektowanej ustawy na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie projektowanej ustawy nie będzie miało wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość.

5. Wpływ projektowanej ustawy na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanej ustawy nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

6. Konsultacje społeczne

W ramach prowadzonych konsultacji społecznych projekt założeń do projektu ustawy o ochronie prawnej odmian roślin został skierowany do organizacji społeczno-zawodowych, związków zawodowych, instytucji, a w szczególności do: Sekretariatu Rolnictwa Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”, Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”, Rady Krajowej Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona”, Krajowego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, Krajowej Rady Izb Rolniczych, Związku Zawodowego Centrum Narodowe Młodych Rolników,

Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych Rolników i Organizacji Rolniczych, Krajowej Rady Spółdzielczej, Związku Zawodowego Rolników Rzeczypospolitej „SOLIDARNI”, Federacji Branżowych Związków Producentów Rolnych, Związku Zawodowego Rolników „Ojczyzna”, Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej, Forum Związków Zawodowych, Związku Zawodowego Pracowników Rolnictwa w RP oraz Federacji Związków Pracodawców – Dzierżawców i Właścicieli Rolnych, Krajowego Zrzeszenia Producentów Rzepaku, Związku Zawodowego Wsi i Rolnictwa „Solidarność Wiejska”, Polskiej Izby Nasionnej, Stowarzyszenia Polskich Szkółkarzy, Związku Twórców Odmian Roślin Uprawnych oraz Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, Instytutu Warzywnictwa, Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarnictwa oraz Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych i Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

W ramach prowadzonych konsultacji społecznych Sekretariat Rolnictwa Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”, Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej, Forum Związków Zawodowych oraz Instytut Warzywnictwa poinformowali, że nie wnoszą uwag do projektu założeń projektu ustawy o ochronie prawnej odmian roślin. Związek Twórców Odmian Roślin Uprawnych nie zgłosił uwag do przedłożonego projektu, natomiast zaproponował rozszerzenie projektu założeń o zmiany w zakresie ustalenia relacji, w tym finansowych, między osobą fizyczną – pracownikiem, która brała udział w wyhodowaniu, odkryciu albo wyprowadzeniu odmiany, a osobą prawną, która finansowała proces wyhodowania, odkrycia albo wyprowadzenia odmiany. Propozycja Związku Twórców Odmian Roślin Uprawnych nie została przyjęta, ponieważ stosownie do art. 4a ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. Nr 137, poz. 1300, z późn. zm.) wzajemne relacje między osobą, która wyhodowała albo odkryła i wyprowadziła odmianę, a hodowcą reguluje umowa o pracę albo inna umowa.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie prawnej odmian roślin, opracowany przez Rządowe Centrum Legislacji, jest zgodny z założeniami projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie prawnej odmian roślin, które były przedmiotem konsultacji społecznych. W związku z powyższym nie zachodzi potrzeba

przeprowadzenia ponownych konsultacji społecznych w odniesieniu do projektu niniejszej ustawy.